

Adabaševova kniha je nesporně zajímavá a její vydání bylo záslužným činem. Je proto třeba litovat, že mu byla věnována taková pozornost, jaká by měla být v Československu, zemi s tradičně vysokou knižní kulturou, zvykem. Kniha má vnější i typografickou úpravu, která je v nakladatelství Svoboda obvyklá. Hemží se však tiskovými chybami, a co horšího, ani překlad není nejlepší. Překladatelé se sice čestně vyrovnali s odbornou terminologií, místy dokonce poukazují na rozdíly mezi termíny ruskými a českými, ale už ne zcela správně citují (název citované knihy vydané v ruštině by neměl být překládán nebo by vedle překladu měl být uveden název originálu); chybují také v některých přepisech cizích slov (Vaal — Baal, klavicimbál — klavičembalo, přepisy některých francouzských jmen). Tyto nedostatky hodnotu knihy zbytečně v očích českého čtenáře snižují.

Ivana Holzbachová

Istoriko-filozofskije issledovanija, vyp. 1—5, s. 134, 108, 130, 144 a 160, Sverdlovsk 1973, 1975, 1976, 1977 a 1978.

Nezasloužené poněkud stranou pozornosti marxistické teoretické práce zůstává dosud usilí sverdlovských filosofů, kteří se již po řadu let soustřeďují na marxistickou analýzu buržoazního antropologismu. Výsledky jejich práce manifestují se až dosud v pěti sbornících — s názvy *Evoluce filozofického antropologismu a krize buržoazního vědění o člověku* (1973), *Evoluce filozofického antropologismu* (1975), *Kritika antropologických koncepcí* (1976), *Problém člověka v buržoazní filozofii* (1977) a *Problém člověka v předmarxistické filozofii* (1978) — si zaslouží uznání již svým rozsahem. Celkem 44 statí více než tři desítky autorů monograficky „pokrývá“ velké množství tradic, směrů, problémů i jednotlivých postav buržoazního antropologismu i jeho prehistorie. Vedle charakteristik a rozborů antropologismu jako takového v syntetičtějších studiích (a názorů jeho „klasiků“ jako je M. Scheler, H. Plessner, A. Gehlen aj.) tu nacházíme marxistické zhodnocení názorů E. Sprangera, E. Rothackera, H.-E. Hengstenberga, H. Weina, Ch. Pégu, A. Bergsona, P. Ricouera, A. Camuse, M. Merelau-Pontyho, J. Ortégy-y-Gasset, M. Bubera, koncepcí pragmatismu, freudismu a různých západních sociologických, kulturně antropologických, sociálně psychologických, etologických aj. směrů, koncepcí autorů „marxizujících“ a revizionistických, jako E. Fromma, H. Marcuseho, E. Blocha, a ovšem i kritiku řady ruských předrevolučních antropologicky orientovaných autorů. Třebaže ne všechny statě mají stejnou úroveň a jsou mezi nimi zřejmě i příspěvky autorů teprve začínajících a i když pochopitelně sborníky nejsou systematicky budovanými celky (takže mezi analyzovanými postavami a směry lze nalézt jistě i mezery, jež by měly být vyplněny), celek představuje patrně nejširší založený obraz buržoazního antropologismu v soudobé marxistické literatuře vůbec. Charakteristické přitom je to, že postupně se ve sbornících objevuje potřeba širše historicky fundovat kritiku soudobého antropologismu; zvláště je to patrné na sborníku posledním (vydaném v r. 1978), který představuje náct jakýchsi dějin předmarxistické „filozofie člověka“.

Zřejmým agens, inspirátorem a organizátorem sborníků (a ovšem i tvůrčího kolektivu, z něhož vznikly), je známý sovětský filozof K. N. Ljubutin, autor několika publikací celosovětského dosahu (např. *Kritika sovremennoj filozofskoj antropologii*, Moskva 1970). Jeho příspěvky ve sbornících mají syntetický a koncepční charakter a zpravidla jsou úvodním svorníkem jednotlivých statí. Ljubutin v nich ukazuje, že filozofický antropologismus je důležitý tematický směr soudobé buržoazní filozofie, který vyjadřuje krizové postavení člověka v kapitalistické společnosti, avšak i tendence k jakési integraci roztržitého buržoazního filozofování. Samu mnohotvárnost antropologických koncepcí pak vysvětluje sociálně i kognitivně, třebaže podle našeho názoru poněkud příliš všeobecně. Zdůrazňuje přitom i antimarxistické a antikomunistické funkce buržoazního antropologismu a podtrhuje nutnost jeho konfrontace s marxisticko-leninským pojetím člověka a lidského světa, které jediné podává vědecko-filozofické řešení problému člověka v soudobém světě. Odmítá přitom názor, že by bylo třeba teprve budovat nějakou svébytnou „marxistickou filozofii člověka“, je si však dobře vědom toho, že před marxistickým myšlením stále výrazněji vystupuje úkol dalšího a hlubšího zpracování marxistického pojetí člověka, a to ve spolupráci filozofů s vědeckými specialisty.

Velmi zajímavý problém si K. N. Ljubutin klade (spolu s M. M. Šitikovem) v úvodu k poslednímu sborníku (z r. 1978). Snaží se tu definovat a vyjádřit různé způsoby

(typy) prezentace problému člověka v historických filozofiích, a určuje tyto formy: 1. filozofie, v nichž je člověk výchozím bodem, 2. ty, v nichž je člověk cílem filozofování, 3. filozofie, v nichž je člověk východiskem i cílem filozofování, 4. filozofie, v nichž je problém člověka jednou z částí filozofie a 5. konečně ty, které jsou antiantropologické, když považují člověka za překážku poznání světa. Recenzent se domnívá, že tato zajímavá diferenciace by měla být hlouběji zpracována (zvláště to platí o 1.–3. typu) a snad i zjednodušena a zejména bezpečněji zakotvena historicky. Recenzent tu doporučuje k úvaze klasifikaci a typologii, která rozlišuje tzv. jen implicitní kladení problému člověka ve filozofiích orientovaných na mimolidskou skutečnost, dále tzv. explicitní vytýčování antropologické problematiky ve filozofiích zaměřených i na lidský svět, a konečně antropologismus, který představuje deformaci filozofie, ať už v podobě „zantropologizované filozofie“ nebo „filozofické antropologie“ (srv. J. Cetl: Tři historické dimenze filozofie člověka, SPFFBU B 15 (1968) aj.). Dosavadní práce K. N. Ljubutina a jeho kolektivu klade ovšem i četné další podněty jak pro hlubší kritiku buržoazního myšlení, tak pro pozitivní práci při rozpracovávání marxisticko-leninského pojetí člověka. Je si třeba jen přát, aby v mezinárodní marxistické kultuře jí bylo věnováno více pozornosti než dosud. *Jiří Cetl*

700 lat myśli Polskiej. Filozofia i myśli społeczna XIII–XV wieku. Red. Juliusz Domański, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977, 571 s.

Zatímco v roce 1977 vyšel druhý svazek této velkoryse pojaté několikadílné antologie, nazvaný „Myśli filozoficzna i społeczna XVI wieku“ (red. Z. Szczycki), nově před sebou máme svazek chronologicky první, věnovaný 13.–15. století. Podejme nejprve všeobecnou informaci o celé antologii: je to kolektivní dílo, zpracované Ústavem filozofie a sociologie Polské Akademie Nauk, oddělením dějin polské novověké filozofie, v příslušných pasážích ve spolupráci s oddělením polské filozofie středověké. Každý svazek je přitom samostatným dílem, za něž je zodpovědný jeden nebo nanejvýš dva vědecktí pracovníci, a jehož zpracování se řídí samostatnými pravidly ve výběru i uspořádání textů i ve způsobu jejich výkladu. Všem svazkům antologie je přitom společné základní schéma: před každým textem je úvodní poznámka s hlavními biografickými a bibliografickými údaji, za titulem textu je informace o edici (resp. o rukopise) a o překladu. Texty mají poznámky pod čarou. Každý svazek má rovněž všeobecný úvod, který podává souhrnný výklad celého daného textového materiálu.

První svazek, který má mezi ostatními tu zvláštnost, že všechny jeho texty jsou přeloženy z latiny a kromě toho neobsahuje vzhledem k situaci filozofie ve 13.–15. století jen texty výlučně filozofického obsahu, přináší úvodní studii jednoho z dnešních předních polských filozofů, W. Tatariewiczze, k celé antologii. Charakterizuje stručně vývoj polského myšlení od 13. do počátku 20. století. Syntetický úvod, probírající materiál prvního svazku, pochází z pera redaktora svazku, jímž je Juliusz Domański, známý i u nás jako znalec univerzitní filozofie 14. a 15. století a tehdejších myšlenkových styků česko-polských.

Tento úvod nazvaný „Swoistość a uniwersalizm polskiej myśli średniowiecznej“, charakterizuje polské středověké myšlení jednak všeobecně, jednak se zřetelem k textům antologie. Zvýšenou pozornost věnuje zvláštním rysům polského myšlení a jeho místu v rámci vývoje evropské středověké filozofie. Na samotném počátku polské filozofické produkce stojí již ve 13. století obecněji známý Vitelo (Witelon), světové proslulosti se pak ovšem těší v 16. století Koperník, který se ale již časově rozpětí tohoto svazku vymyká. V každém případě je pozoruhodné, že oba tyto myslitelé rozvíjejí především filozofii přírody. Stejně pak i v samotných začátcích vlastní polské filozofie po založení krakovské univerzity převládá přírodní filozofie, založená na Buridanovi, jehož systém se ostatně do Krakova dostal z Prahy. Její přírodovědné teze odpovídají prakticistickým tendencím polské filozofie této doby. Buridanovský praktikismus ovládl tehdy i polskou scholastickou etiku. Takovýto obraz je v plné shodě s tendencemi, jež se jeví v praktickém a společenském myšlení, řešícím problémy státu a církve: zde se svérázné rysy polské filozofie objevují formulovány ještě mnohem výrazněji než v jejich jiných oblastech. — Neznamená to ovšem, že by středověká polská filozofie neznala např. metafyziku: její projevy; včetně těch, jež jsou pojaty do Antologie, jsou však tradiční a nepozorujeme v nich odraz změn, běžných jinde ve 14. a 15. století.